

Jodendeportaties, eerste fase

Het Duitse besluit stond vast: de *Volljuden* zouden uit Nederland gedeporteerd worden. 'Zij zullen even arm daarheen terugkeren vanwaar ze gekomen zijn' – die woorden van *Generalkommissar* Schmidt stonden op maandag 29 juni 1942 in de avondbladen te lezen. Seyss-Inquarts naaste politieke medewerker had van geen enkele uitzondering gerept: *allen*, zo nam men aan, zouden dus verdwijnen, Duitse Joden en Nederlandse, gemengd-gehuwden en zij die een Joodse huwelijkspartner hadden, 'Hoogduitse' Joden en Portugese, ja óók de Joden die tot het Christendom overgegaan waren. In Amsterdam deed toen al sinds zaterdag in Joodse kring het bericht de ronde dat Joden in gezinsverband opgeroepen zouden worden voor werkkampen in Duitsland – dat was vrijdagavond door *SS-Hauptsturmsführer* Aus der Fünten, de dagelijkse leider van de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung*, aan de leiding van de Joodse Raad meegedeeld, maar Aus der Fünten had gezegd, 'dat zeer vele Joden in Nederland zouden overblijven'.¹ Hoe vielen Schmidts woorden daarmee te rijmen?

Op zaterdag en zondag was in de Joodse gezinnen in de hoofdstad al een diepe ontsteltenis ontstaan, maar na Schmidts uitlating werd de gemoedstoestand door de twee voorzitters van de Joodse Raad, Cohen en Asscher, nog met een geheel ander woord weergegeven: 'paniek'! Die term gebruikten zij toen zij Aus der Fünten dinsdagochtend om opheldering vroegen. Aus der Fünten had inmiddels vernomen dat de Joodse Raad op zaterdagmiddag in een extra-vergadering besloten had, zijn arbeid ook in het kader van de aangekondigde deportaties voort te zetten: zijn organen zouden de voor deportatie op te roepen Joden behulpzaam zijn bij het invullen van registratieformulieren waarop dezen al hun bezittingen moesten specificeren – de leider van de *Zentralstelle* beseftte dat zijn eerste taak was, de 'paniek' te bezweren. Wat Schmidt gezegd had (dat het de bedoeling was, *alle* Joden te deporteren), dementeerde hij niet, integendeel: hij bevestigde het, maar (en dat leek Cohen en Asscher het belangrijkste) hij deed blijken dat die deportaties geruime tijd in beslag zouden nemen. Hij eiste namelijk dat de

¹ D. Cohen: 'Onderhoud met de heer *Hauptsturmsführer* Aus der Fünten . . . op 26 juni 1942' (JR, voorzitters: map 'Besprekingen met Duitse autoriteiten').